

A black and white close-up portrait of Nikolaj Gedda, looking slightly to the left. The lighting is dramatic, highlighting the texture of his skin and the intensity of his gaze. The background is blurred, showing another person's face in profile.

nikolaj
GEDDA

(1925.- 2017.)

marija barbieri

Jedan od najvećih pjevača XX. stoljeća, švedski tenor Nikola Gedda umro je 8. siječnja ove godine, a prema želji obitelji vijest je objavljena tek nakon mjesec dana. Umro je pjevač iznimne karijere, ne samo prema trajanju više od pola stoljeća i prema broju ostvarenih snimaka nego i prema vrijednosti dostignuća od kojih će mnoga ostati uzor koji je teško dostignuti. A ta iznimno duga karijera koja se razvijala uzlaznom putanjom do najviših vrhunaca do kojih dopiru samo najveći i izabrani iznimnog umjetnika Nikolaja Gedde počela je također iznimno.

Dana 9. travnja 1951. debitirao je u stokholmskoj Kraljevskoj operi u vrlo teškoj ulozi Chapeloua u novoj produkciji opere „Poštar iz Lonjumeaua“ Adolphea Adama. Profesori Konzervatorija odabrali su ga jer je bez teškoća mogao otpjevati poznati rondo iz prvoga čina, virtuoznu ariju koja dopire do visokoga D. Suvišno je reći da su vrlo rijetki tenori koji to mogu. Opera je doista riskirala postavljajući potpuno novu produkciju koja je ovisila o jednome studentu, ali Geddini profesori u njemu su vidjeli nesvakidašnji talent i sposobnosti. Debi je protekao sjajno. Švedske su novine na prvim stranicama slavile Geddu kao novo i sjajno otkriće Kraljevske opere. Ubrzo je u Stockholmu gostovala Elisabeth Schwarzkopf. Pratio ju je njezin

suprug Walter Legge, koji je tada kao šef odjela klasične glazbe tvrtke EMI tražio glasove za snimku „Borisa Godunova“. Jedan Geddin prijatelj doveo ga je k njemu na audiciju i Legge mu je odmah ponudio ulogu Dimitrija s riječima: „Nikolaj, vidjet ćete, za dvije godine tražit će vas sva europska kazališta.“ I tako je taj „Boris“ Geddi otvorio vrata svijeta. Samo tri mjeseca nakon debija otputovao je u Pariz na snimanje „Borisa“. Tamo ga je direktor Opére odmah angažirao za ulogu Hüona u novoj produkciji Weberove opere „Oberon“. Boravak u Parizu kao i dobro vladanje francuskim jezikom donijeli su mu novo snimanje - naslovnu ulogu u „Faustu“ s Victorijom de Los Angeles i Borisom Hristovim pod ravnanjem Georgesa Prêtra.

Nikolaj Gedda poznat je po ljepoti tona, savršenstvu vokalne tehnike, probranu ukusu i stilu te dubinskom shvaćanju glazbe. K tome je bio poliglot u pravome smislu riječi: odrastao je govoreći ruski, švedski i njemački, a u gimnaziji je učio francuski i latinski. Osobito mu se svidio francuski, što ga je privuklo francuskome repertoaru - njegovi Faust, Hoffmann, Massenetov Des Grieux, Werther, Don José uzor su stilskog tumačenja francuske glazbe, kao što je njegov osobito mu dragi Lenski uzor interpretacije i toga lika. Talijanski je počeo učiti zajedno s pjevanjem. Živeći u Skandinaviji naučio je danski i norveški, a znanje ruskoga jezika olakšalo mu je snalaženje pri učenju poljskih i čeških pjesama. Svemu što je pripremao pristupao je duboko studiozno - npr. Puškinov spjev pročitao je dvadesetak puta prije nego što je pristupio operi Čajkovskog i smatrao je da je Lenski, lik pun kolorita ma s koje ga strane promatrali, najzanimljiviji u cjelokupnoj opernoj literaturi.

Studioznost, dijapazon i izvanredno ovladavanje svim tim jezicima najbolje su dolazili do izražaja na koncertnim nastupima Nikolaja Gedde. Njegovi recitali nerijetko su sadržavali kompozicije iz svih navedenih jezičnih područja. I što je osobito važno: Gedda je tim jezicima vladao ne samo u jezičnom smislu, nego ih je osjećao. A pjevači često pjevaju na jeziku koji su čak i savršeno naučili, ali to ne znači da ga i osjećaju. Gedda je osjećao riječ, i to ga je uz ljepotu tona i savršenu muzikalnost te savršenstvo vokalne tehnike, kao i dubinsko shvaćanje i osjećanje glazbe izdvajalo od ostalih. Pažljivo biranje repertoara i ne prihvatanje uloga koje su bile iznad njegovih prirodnih svojstava omogućili su mu i vrlo dugu karijeru, koja je trajala od debija u travnju 1951. do posljednjeg nastupa u lipnju 2003. godine, dakle više od pedeset godina. Ostvario je više od dvije stotine snimaka i jedan je od pjevača koji su najviše snimali. Govorio je da voli sve jarko obojene uloge, snažnih dramatskih ekspresija i emocija ali nikada nije pretjerivao u izrazu, što smo imali prilike u Zagrebu čuti na njegovim koncertima kao i na nastupu u Puccinijevoj „Tosci“ 25. veljače 1986. godine. Savršeno je vladao i Mozartovim stilom kao što je s mnogo šarma pjevao i Danila u „Veseloj udovici“ Franza Lehára. Suradivao je s najvećim dirigentima i pjevačima, točnije pjevačicama, a najviše je volio raditi s Victorijom de Los Angeles zbog određene sličnosti u temperamentu. Govorio je da je njezina osobnost pomalo poput njegove: bila je sjajan muzičar s vrlo lijepim glasom, ni tigrica, ni lavica i nikada vrištava primadona.

Kad je Nikolaj Gedda u studenome 1957. godine prvi put nastupio u Metropolitanu kao Faust, kritičar New York Timesa Howard Taubman

napisao je među ostalim sljedeće: *"Nikolaj Gedda tenor je koji se odlikuje i pameću i glasom. Takva kombinacija nije baš svakodnevna i gospodin Gedda koristi se njome na umjetnički zaista zadivljujući način. Gedda je već pjevao u najvećim europskim kazalištima i ima držanje i manire iskusnoga veterana. Mlad, visoka stasa, elegantnih kretnji, posve će se sigurno svidjeti Margareti. A što je još impresivnije... to je inteligencija njegova pjevanja..."*

Kad sam prigodom jednog od njegovih gostovanja, kad je u veljači 1975. godine održao solistički koncert u Koncertnoj dvorani Vatroslava Lisinskog u Zagrebu, upitala ga kako je sačuvao glas netaknutim. Iskreno je odgovorio: *"Radeći. Jedino radom, zaista, i jer sam bio pažljiv. Ako želite napraviti ozbiljnu karijeru, ako ozbiljno gledate na taj svoj poziv i ako ozbiljno shvaćate odgovornost prema publici, ljudima u kazalištu, ugovorima koji nas vežu, svojim honorarima - a mi to moramo tako shvatiti, onda moramo mnogo toga žrtvovati. Ne baš vrlo mnogo, ali dosta. Uvijek sam radio na usavršavanju tehnike. Uzimao sam sate pjevanja punih petnaest godina karijere, da bih razvio i učvrstio pjevačku tehniku. To je vrlo važno jer morate uvijek znati što radite i kako ćete to učiniti. Uz to ne treba pjevati suviše često, jer život je danas mnogo teži nego što je bio prije stotinu godina, kada se u Ameriku putovalo brodom i kada ste se tri tjedna mogli odmarati. Danas letimo, pa smo u Americi, sjevernoj ili južnoj, ili bilo gdje - za deset sati. To dovodi u iskušenje da se previše radi i više zaradi. A što je novac? U redu, on pruža nešto. Ali mnogo je veće zadovoljstvo da ste nešto uspjeli sačuvati, nešto što vam je bilo dano. To je moja filozofija. O tome sam uvijek razmišljao."*

Kao što je iskreno odgovorio na pitanje: što je tenor. „Što je tenor? Dakle, u prvom redu, to je glas, muški glas, visoki glas. Tenor je pjevač, da pjevač visokoga glasa. Ako želite znati nešto o ljudskom biću koje je tenor... to je vrlo individualno. Ima tenora koji uopće nisu ljudska bića, oni misle samo o pjevanju, o bivanju na pozornici, o življenju pjevačkog života. No ima tenora koji su ljudska bića; zanimaju se na primjer za književnost. Za sebe osobno ne vjerujem da sam tenor. Ja mislim, da sam ljudsko biće, barem nastojim to biti, da me zanimaju i neke druge stvari u životu, a ne samo karijera, rad. No, moram reći da rad oduzima mnogo vremena, mnogo energije. Biti pjevač, biti tenor također znači da ste se odrekli mnogo čega. To je život koji zamara, koji se ne sastoji samo od pjevanja i rada; ima tu mnogo putovanja, pakiranja, itd. Ja ipak nastojim i dalje njegovati svoja zanimanja i hobije; nastojim se baviti kulturom, mnogo čitati, ići po muzejima, igrati tenis i stolni tenis, a kako sam Šveđanin, zapravo napola Rus napola Šveđanin, rado skijam iako trebam paziti da ne bude suviše hladan zrak. Kako vidite, nalazim za sve malo vremena.“

U svojoj domovini Švedskoj Nikolaj Gedda je 1965. godine postao Švedski dvorski pjevač, 1966. godine član Kraljevske švedske Muzičke akademije, 1968. godine dobitnik Švedskoga kraljevskog odličja *Litteris et Artibus*, te 1976. godine Zlatne medalje za promicanje glazbene umjetnosti. Godine 2007. dobio je međunarodnu nagradu *Caruso*, a 2010. godine postao je Vitez francuske Legije časti. Bio je gostujući profesor na Kraljevskoj muzičkoj akademiji u Londonu, a od 1994. godine i počasni član Kraljevske akademije.

